Maji Amdar Shri. Babasaheb Patil Sarudkar Shikshan Sanstha's

Shri Shiv-Shahu Mahavidyalaya, Sarud.

Tal- Shahuwadi, Dist-Kolhapur

(Arts, Commerc & Science)

Year 2022-23

DEPARTMENT OF MARATHI

Cross-Cutting Issues in syllabus

Cross-Cutting Issues	Class (वर्ग)	Topic (घटक)
नैतिक मूल्य	B.A- I B.Com.- I	**सत्र १ : Semester – I पाठ्यपुस्तक – शब्दसंहिता** **१. नापास मुलांची गोष्ट (निवडक लेख) संपा. अरुण शेवते, ऋतुरंग प्रकाशन, मुंबई.** **२. व्यक्तिमत्त्व विकास आणि भाषा** उद्दिष्ट्ये : १. विद्यार्थ्यांची मराठी भाषा आणि साहित्याविषयी अभिरूची विकसित करणे. २. मराठी साहित्य परंपरा, लेखक, कवी यांचा परिचय करून देणे. ३. विद्यार्थ्यांमध्ये मातृभाषा, राष्ट्रीय एकात्मता आणि उच्च मानवी मूल्यांविषयी जाणीव निर्माण करणे. ४. विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्त्व विकास घडवून विविध परीक्षा आणि स्पर्धा परीक्षांची पूर्वतयारी करून घेणे. ५. निबंधलेखनाच्या माध्यमातून भाषा उपयोजनाची कौशल्ये विकसित करणे. १) निवड – यशवंतराव चव्हाण २) वाटेवरच्या सावल्या – कुसुमाग्रज ३) पन्नास पैकी शून्य मार्कस् – शांताबाई शेळके ४) शब्दांचे मोल–चंद्रशेखर धर्माधिकारी ५) संगमनेरचे दिवस–दया पवार व्यक्तिविशेष लेख : ६) संकल्प सिद्धीला नेणारा महापुरुष : डॉ. बापूजी साळुंखे – बळवंत देशमथळ ● व्यक्तिमत्त्व संकल्पना ● व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी आवश्यक घटक व्यक्तिमत्त्व विकासात भाषेचे महत्त्व ● भाषिक कौशल्ये(श्रवण, वाचन, भाषण आणि लेखन कौशल्ये) ● कार्यक्रमाचे संयोजन – स्वागत, प्रास्ताविक, परिचय, मनोगत, आभार, सूत्रसंचलन आणि कार्यक्रमाचे फलकलेखन
राष्ट्रीय एकात्मता		**सत्र २ : Semester - II पाठ्यपुस्तक – शब्दसंहिता** १. संत नामदेव १) पतितपावन २) पंढरीस जावे २. अनंत फंदी १) जमाना आला उफराटा २) हे मुर्खा खूण तर्का ३. महात्मा फुले १) मानवांचा धर्म एक २) धीर ४. बालकवी १) फुलराणी २) अप्सरांचे गाणे ५. विंदा करंदीकर १) माझ्या मना बन दगड २) झपताल ६. वाहरू सोनवणे १) गोधड २) चळवळ म्हणजे

श्री शिव-शाहू महाविद्यालय मराठी विभाग सरूड, ता. शाहूवाडी

महिला सबलीकरण स्त्री पुरुष समानता पर्यावरण व प्रदूषण संवर्धन		७. प्रज्ञा दया पवार १) माणसासारखा माणूस असूनही २) आग आणि फुफाटा ८. एकनाथ पाटील १) शहर एक उदास पोकळी २) शोधयात्रा ● निबंधाचे स्वरूप, व्याप्ती ● निबंधाचे घटक ● निबंधाचे प्रकार ● निबंधाची वैशिष्ट्ये ● निंबध लेखन **(अभ्यासपत्रिका – १) सत्र १ : Semester - I पाठ्यपुस्तक – अक्षरबंध** १. कथा – निवडक भास्कर चंदनशिव – लाल चिखल (निवडक कथा) संपा. इंद्रजित भालेराव, लोकवाङ्मय गृह, मंबई. २. चित्रपट : आस्वाद प्रक्रिया २. उद्दिष्ट्ये : १. विद्यार्थ्यांची मराठी भाषा आणि साहित्याविषयी अभिरूची विकसित करणे. २. मराठी साहित्य परंपरा, लेखक, कवी यांचा परिचय करून देणे. ३. विद्यार्थ्यांमध्ये मातृभाषा, राष्ट्रीय एकात्मता आणि उच्च मानवी मूल्यांविषयी जाणीव निर्माण करणे. ४. विद्यार्थ्यांचा व्यक्तिमत्त्व विकास घडवून विविध परीक्षा आणि स्पर्धा परीक्षांची पूर्वतयारी करून घेणे. ५. चित्रपट आणि प्रसारमाध्यमे यांच्या लेखन आणि उपयोजनाच्या आकलनाचा अवकाश वाढविणे. विभाग १ कथा–निवडक भास्कर चंदनशिव ● उमाळं ● जांभखढव्ह ● तडा विभाग २ ● वासना ● लाल चिख ● पाणीविभाग विभाग ३ ● चित्रपट म्हणजे काय? ● चित्रपट : एक दृक श्राव्य माध्यम ● चित्रपट : माध्यमांतर ● दिग्दर्शकाचा दृष्टिकोन ● छायाचित्रण विभाग ४ ● चित्रपटाची कथा – पटकथा – संवाद ● चित्रपटाचे संगीत – गीत ● अभिनय ● ध्वनी – प्रकाशयोजना – वेशभुषा ● संकलन – संपादन ● चित्रपटाचा आश्वाद **(अभ्यासपत्रिका – २) सत्र २ : Semester - II पाठ्यपुस्तक – अक्षरबंध** १. कविता : ... बाकी सर्व ठीक आहे – लोकनाथ यशवंत (निवडक कविता) प्रकाशक – समुद्र पब्लिकेशन, नागपूर २. वृत्तपत्रीय व स्पर्धा परीक्षेसाठी लेखन. विभाग १ ..बाकी सर्व ठीक आहे – लोकनाथ यशवंत (निवडक कविता) १) जीवाचा आटापिटा २) मुख्यप्रवाह ३) एका वृक्षाची गोष्ट ४) राग ५) जीवन सुंदर आहे ६) भविष्य ७) तडजोड ८) पर्सनल मुलाखत विभाग २ ९) गौडबंगाल १०) पर्यावरण ११) सोन्याचा दात १२) मांजर १३) स्पर्श १४) युद्ध असे सुरू होते १५) जन्म आईचा १६) शेतमजूर विभाग ३ वृत्तपत्रीय लेखन ● बातमी ● अग्रलेख ● वाचकांचा पत्रव्यवहार ● नाटक/चित्रपट परीक्षण विभाग ४ उपयोजित व स्पर्धा परीक्षेसाठी लेखन अ) पत्रलेखन : पत्रलेखनाचे स्वरूप व प्रकार, पत्रलेखनाचे बदलते स्वरूप – ई. पत्रव्यवहार, प्रात्यक्षिकासह पत्रलेखन ब) आकलन :

		● आकलनाचे स्वरूप ● उताऱ्याचे आकलन ● कवितेचे आकलन ● प्रात्यक्षिकासह उतारा व कवितेवरील ● आकलन
नैतिक मूल्य राष्ट्रीय एकात्मता महिला सबलीकरण	B.A.- II	**सत्र ३ : Semester – III** **(अभ्यासपत्रिका – ३) साहित्यकृती : काय डेंजर वारा सुटलाय! (नाटक)** उद्दिष्ट्ये : १. नाटक या वाङ्मय प्रकाराचे आकलन करून घेणे. २. समकालीन नाटकातून नाटककाराच्या समकालाचे प्रतिबिंब कशाप्रकारे प्रकट होते याचा अभ्यास करणे. ३. नाट्याभ्यासाद्वारे प्रयोगरूप नाटक व नाट्यक्षेत्रातील ज्ञानसंपादनास चालना देणे. ४. नाट्याभ्यासातून सभ्यता, संस्कृती, राष्ट्रीय एकात्मता व बंधुता वाढीस लावणे. ५. विद्यार्थ्यांमध्ये संवादलेखन कौशल्ये विकसित करणे. विभाग १ काय डेंजर वारा सुटलाय! – आशयसूत्रे विभाग २ काय डेंजर वारा सुटलाय! – पात्रे, घटनाप्रसंग, संवाद व संघर्षाचे स्वरूप विभाग ३ काय डेंजर वारा सुटलाय! – नाट्यविशेष व भाषाविशेष विभाग ४ उपयोजित मराठी : संवाद लेखन ● संवाद : स्वरूप आणि व्याख्या ● संवाद कौशल्यासाठी आवश्यक बाबी ● संवादाचे प्रकार ● उदाहरणदाखल कथानकावर संवादलेखन **Semister No. III** **(अभ्यासपत्रिका – ४) पाठ्यपुस्तक : काव्यगंध** उद्दिष्ट्ये : १. मराठी काव्यपरंपरा व प्रवाहांची ओळख करून घेणे. २. मराठी काव्यातून प्रकट होणारे माणूस आणि समाज यातील परस्पर संबंध शोधणे. ३. कवितेच्या कलात्मक आकृतीबंधाचे मोल अभ्यासणे. ४. काव्यप्रवाहानुरूप काव्यलेखनाचे विशेष अभ्यासणे. ५. प्रात्यक्षिकाद्वारे काव्यलेखन कौशल्ये रुजविणे. विभाग १ केशवसुत (सामाजिक)– १. अंत्यजाच्या मुलाचा पहिला प्रश्न २. नवा शिपाई ३. तुतारी ४. मजुरावर उपासमारीची पाळी ५. गोफण केली छान! वसंत बापट (प्रेमविषयक)–१. फुंकर २. जपावयाला शिकली होतीस ३. आज अचानक ४. नाजुक रुपडे ५. विस्मृती विभाग २ नारायण सुर्वे (श्रमविषयक) –१. दोन दिवस २. माझी आई ३. गिरणीची लावणी ४. पोष्टर ५. नेहरू गेले त्या वेळची गोष्ट वसंत आबाजी डहाके (महानगरीय) – १. त्या संध्याकाळी समुद्र २. आख्यान ३. खेळ ४. पुतळे ५. वास्तववाद विभाग ३ अजीम नवाज राही (वंचितांची कविता) – १. दुष्काळ : काही संदभ २. जातीय दंगल : बारा भानगडींची तेरा वळणे ३. सुरक्षेची हमी देणारा कळपवाद! ४. मोडतोडीतून डागडुजीची भाषा शिकताना ५. मोहल्ला, पक्षी आणि कातरवेळ कल्पना दुधाळ (कृषी जाणीव) – १. बाय आणि गाय २. झुलत्या फांदीला ३. घोषणा ४. खस्ता ५. धग असतेच आसपास विभाग ४ उपयोजित मराठी – काव्यनिर्मिती प्रक्रिया १. प्रसंगावर २. घटनेवर ३. चित्रावर ४. अनुभवावर

श्री शिव-शाहू महाविद्यालय मराठी विभाग सरुड, ता. शाहूवाडी

स्त्री पुरुष समानता पर्यावरण व प्रदूषण संवर्धन		**सत्र–४ : Semister No. IV** **(अभ्यासपत्रिका – ५) साहित्यकृती : माती, पंख आणि आकाश (आत्मचरित्र)** उद्दिष्ट्ये: १. आत्मचरित्र या वाङ्मयप्रकाराची ओळख करून घेणे. २. इतर वाङ्मयप्रकार आणि आत्मचरित्र यातील अभिव्यक्ती रूपांचा अभ्यास करणे. ३. आत्मचरित्रकाराच्या व्यक्तिमत्त्वाची जडण–घडण आणि त्याचा समकाल समजून घेणे. ४. वेगवेगळ्या भारतीय प्रांतातील व परदेशातील जीवनदर्शन समजून घेणे. ५. आत्मवृत्तपर लेखन कौशल्ये विकसित करणे. विभाग १ माती, पंख आणि आकाश – जीवनानुभवाचे स्वरूप विभाग २ माती, पंख आणि आकाश – शैक्षणिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक पर्यावरण विभाग ३ माती, पंख आणि आकाश – वाङ्मयीन गुणविशेष विभाग ४ उपयोजित मराठी – आत्मवृत्तलेखनाचे स्वरूप १. आत्मकथन/स्वकथन २. प्रवास वर्णन ३. रोजनिश **(अभ्यासपत्रिका – ६) साहित्यकृती : जुगाड (कादंबरी)** उद्दिष्ट्ये: १. कादंबरी वाङ्मयप्रकाराची ओळख करून घेणे. २. समकालीन कादंबरीतील नव्या अवकाशाचा शोध घेणे व आधुनिकतेमधील अंतर्विरोध समजून घेणे. ३. मानवी मूल्यांविषयी जाणीव निर्माण करणे. ४. कादंबरीलेखनाचे विशेष अभ्यासणे. ५. वृत्तांतलेखन कौशल्ये रुजविणे. विभाग १ जुगाड – आशयसूत्रे विभाग २ जुगाड – घटना, प्रसंग आणि व्यक्तिरेखांचे स्वरूप व पर्यावरण विभाग ३ जुगाड – वाङ्मयीन विशेष विभाग ४ उपयोजित मराठी – वृत्तांतलेखन • वृत्तांतलेखनाचे स्वरूप • वृत्तांतलेखनाचे घटक आणि वैशिष्ट्ये • वृत्तांतलेखकाच्या अंगी आवश्यक गुण • साहित्य/संशोधन/शैक्षणिक स्थळास अभ्यास सहलीद्वारे प्रत्यक्ष भेट देऊन त्यावर आधारित वृत्तांतलेखनाचा सराव करवून घेणे.
		सत्र–५ : Semister No. V : अभ्यासपत्रिका क्र. VII **Discipline Specific Elective (DSE-E1)** **विद्याशाखीय विशेष निवड (DSE-E1)** **साहित्यविचार** उद्दिष्टे : १. पौर्वात्य, पाश्चात्त्य व आधुनिक भारतीय साहित्यशास्त्राचे स्वरूप समजून घेणे. २. ललित व ललितेतर साहित्याचे स्वरूप समजून घेणे. ३. साहित्य प्रयोजनांचे आकलन करून घेणे. ४. साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया आणि त्याचे स्वरूप आकलन करून घेणे. ५. भाषेतील अलंकार समजून घेणे. विभाग १ : साहित्याचे स्वरूप

श्री शिव-शाहू महाविद्यालय मराठी विभाग सरूड, ता. शाहूवाडी

नैतिक मूल्य

B.A.- II

- साहित्याच्या व्याख्या
- पौर्वात्य – भामह, मम्मट, आनंदवर्धन, विश्वनाथ
- पाश्चात्त्य – वर्डस्वर्थ,कोर्ट्होप,मॅथ्यू अर्नोल्ड, कार्लाइल
- आधुनिक – विनोबा भावे, अ. वा. कुलकर्णी, गंगाधर गाडगीळ, वि. ना. ढवळे,
- ललित व ललितेतर साहित्य
- ललित साहित्यातून व्यक्त होणाऱ्या अनुभवांचे विशेषसंवेदनात्मकता, भावनात्मकता, वैचारिकता, सेंद्रियता, सूचकता, विशिष्टता, विश्वात्मकता

विभाग २ : साहित्याचे प्रयोजन

- प्रयोजन म्हणजे काय ?
- प्रयोजन आणि परिणाम यातील फरक

- साहित्याची प्रयोजने : १) यश किंवा कीर्ती २) व्यवहारज्ञान ३) आनंद ४) उद्‌बोधन ५) आत्माविष्कार ६) जिज्ञासापूर्ती ७) जीवनानुभूती८) इच्छापूर्ती अथवा स्वप्नरंजन ९) पलायनवाद (Escapism)

घटक ३ : साहित्यनिर्मितीची कारणे

- साहित्यनिर्मितीचे स्वरूप
- साहित्यनिर्मितीची कारणे

१)प्रतिभा – स्वरूप व वैशिष्ट्ये (प्रतिभाव्यापार, प्रतिभेचे अलौकिकत्व, अपूर्वनिर्मितिक्षम प्रतिभा, प्रतिभा ही वेडाची बहीण)२) बहुश्रुतता ३) अभ्यास ४) भावनात्मकता ५) संवेदनशीलता ६) उत्प्रेक्षा ७) चमत्कृती ८) स्वास्थ्य (शारीरिक, मानसिक) ९) साहित्यिकाचा जीवनविषयक दृष्टिकोण

घटक ३ : अलंकार

१)अतिशयोक्ती २) स्वभावोक्ती ३) दृष्टान्त ४) उपमा ५) अनुप्रास ६) रूपक (व्याख्या, स्वरूप आणि उदाहरणे अपेक्षित)

अभ्यासपत्रिका क्र. VIII
Discipline Specific Elective (DSE-E2)
विद्याशाखीय विशेष निवड (DSE-E2) मराठी भाषा व भाषाविज्ञान
उद्दिष्टे :
१. भाषोत्पत्तीचा अभ्यास करणे.
२. भाषाविज्ञानाचा परिचय करून घेणे.
३. भाषाविज्ञान आणि मराठी भाषा यांचा सहसंबंध जाणून घेणे.
४. स्वनविचार, रूपविचार व वाक्यविचारांचा परिचय करून घेणे.
५. मराठी भाषेविषयी विद्यार्थ्यांची आवड विकसित करणे.

विभाग १ : भाषोत्पत्ती विचार

- भाषेची उत्पत्ती – ईश्वरनिर्मित, राजनिर्मित, समाजनिर्मित
- भाषेच्या उत्पत्तीच्या उपपत्ती/सिद्धांत

श्री शिव-शाहू महाविद्यालय मराठी विभाग सरूड, ता. शाहूवाडी

<table>
<tr>
<td>राष्ट्रीय एकात्मता</td>
<td></td>
<td>
१. इंगित (Gesture) २. मुखाभिनय (Oral Gesture) ३. अनुकरण (Bow-Bow)
४. रणन (Ding Dong) ५. भावनाभिव्यक्ती(Pooh-Pooh) ६. श्रमपरिहार(Yo-he-Yo)
७. प्रेमगानमूलक (Sing-Song) ८. संपर्क (Contact) ९. क्रीडासक्ती (Play-Way)
१०. समन्वय उपपत्ती/सिद्धांत

विभाग २ : भाषेचे स्वरूप, व्याख्या आणि वैशिष्ट्ये

● भाषा म्हणजे काय ?
● भाषेच्या व्याख्या : कृ. पां. कुलकर्णी, ना. गो. कालेलकर, श्री. न. गजेंद्रगडकर
● भाषेचे स्वरूप : समाजव्यवहाराचे साधन, ध्वनिमाध्यमता, प्रतीकात्मकता, संकेतबद्धता, भाषा – एक पद्धती, भाषा मानवी आहे.
● सी. एफ. हॉकेटने सांगितलेली भाषेची सात वैशिष्ट्ये : दुहेरीपण, निर्मितिक्षमता, कार्यकारण संबंधाचा अभाव, यादृच्छिकता, अदलाबदलीची शक्यता, विशिष्टीकरण, स्थलकालातीतता, सांस्कृतिक संक्रमण या शिवाय–सामाजिक संस्था, अर्जित भाषा, परिवर्तनशीलता, रैखिकता इ. वैशिष्ट्यांचा विचार

विभाग : ३ स्वनिम व रूपिम विचार (स्थूल परिचय)
अ. स्वनिम विचार १. स्वन २. स्वनिम ३. स्वनांतर (संकल्पना,स्वरूप,प्रकार)
ब. रूपिम विचार १. रूप २. रूपिम ३. रूपिकांतर (संकल्पना,स्वरूप,प्रकार)

विभाग ४ : वाक्यविचार

● पदबंध व वाक्याचे स्वरूप
● वाक्याचे प्रकार : केवलवाक्य व त्याचे प्रकार, मिश्रवाक्य व त्याचे प्रकार, संयुक्त वाक्य व त्याचे प्रकार, वाक्याचे पृथक्करण
</td>
</tr>
<tr>
<td>महिला सबलीकरण</td>
<td></td>
<td>
अभ्यासपत्रिका क्र. IX
Discipline Specific Elective (DSE-E3)विद्याशाखीय विशेष निवड(DSE-E3)
मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (प्रारंभ ते इ.स.१५००)
उद्दिष्टे :
१. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा कालिक अभ्यास करणे.
२. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल परिचय करून घेणे.
३. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये अभ्यासणे.
४. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयातील महत्त्वाचे ग्रंथकार आणि ग्रंथ यांचा स्थूल परिचय करून घेणे.
५. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाच्या गद्य, पद्य रचनेचे विशेष अभ्यासणे.

विभाग : १ मराठी वाङ्मयाचा प्रारंभकाळ ते इ.स. १२०० पर्यंत
अ) विवेकसिंधूपूर्वकालीन रचना कुवलयमाला, मानसोल्लास, राजमतिप्रबोध, अमरनाथ संवाद, गोरक्षगीता इ.
ब) मराठीतील आद्य ग्रंथकार मुकुंदराज यांची रचना विवेकसिंधू, पवनविजय, परमामृत
क) मराठीतील आद्य कवयित्री महदंबा यांची रचना धवळे (पूर्वार्ध व उत्तरार्ध), मातृकी रुक्मिणीस्वयंवर

विभाग : २ इ. स. १२०० ते १३०० (स्थूल कालखंड)
अ) महानुभावीय गद्य वाङ्मय
म्हाइंभट – लीळाचरित्र, श्री. गोविंदप्रभूचरित्र व इतर रचना
केसोबास – सूत्रपाठ, दृष्टांतपाठ, स्मृतिस्थळ
</td>
</tr>
</table>

मराठी विभाग

स्त्री पुरुष समानता		ब) महानुभावीय पद्य वाङ्मय सातीग्रंथ (ग्रंथ व ग्रंथकार स्थूल परिचय) नरेंद्र – रुक्मिणी स्वयंवर, भास्करभट्ट बोरीकर – शिशुपालवध, उद्धवगीता किंवा एकादशस्कंध, दामोदर पंडित – वछाहरण पंडित, विश्वनाथ – ज्ञानप्रबोध, रवळोव्यास – सह्याद्रिवर्णन, नारायणपंडित – श्री ऋद्धिपूरवर्णन विभाग : ३ इ. स. १३०० ते १४०० (स्थूल कालखंड) अ) ज्ञानेश्वरांचे वाङ्मयीन कार्य ज्ञानेश्वरी, अमृतानुभव, चांगदेवपासष्टी, हरिपाठाचे अभंग व इतर रचना ब) नामदेवांची अभंगरचना क) सावता माळी, गोरोबा कुंभार, मुक्ताबाई, सेना महाराज, नरहरी सोनार, चोखामेळा, जनाबाई, कान्होपात्रा यांच्या रचना विभाग : ४ इ. स. १४०० ते १५०० (स्थूल कालखंड) अ) अन्य संप्रदायातील प्रमुख ग्रंथकार आणि त्यांची ग्रंथरचना सत्यमालनाथ, चोंभा (नाथ संप्रदाय) शांतलिंग आणि मन्मथशिवलिंग (लिंगायत संप्रदाय) गुणकीर्ती व जिनदासनामा (जैन मराठी कवी) नृसिंह सरस्वती आणि दासोपंत (दत्त संप्रदाय) अज्ञानसिद्ध व बहिराजातवेद (नागेश संप्रदाय) शेख महंमद आणि हुसेन अंबरखान(मुस्लीम मराठी कवी) फादर स्टिफन्स, फादर क्रुवा (ख्रिस्ती मराठी कवी) **अभ्यासपत्रिका क्र. X Discipline Specific Elective (DSE-E4)** **विद्याशाखीय विशेष निवड (DSE-E4) मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी** **पाठ्यपुस्तक : मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी (संपादन)** **शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर** उद्दिष्टे : १. सर्जनशील लेखनप्रक्रिया समजून घेणे. २. वैचारिक लेखनाचे स्वरूप अभ्यासणे. ३. शोधनिबंध व प्रकल्पलेखन कौशल्य समजून घेणे. ४. आंतरजालावरील मराठी लेखनपद्धती अभ्यासणे. विभाग : १ सर्जनशील लेखन
पर्यावरण व प्रदूषण संवर्धन		• सर्जनशील लेखन – संकल्पना व स्वरूप • कथा – संकल्पना, स्वरूप कथेचे घटक • प्रात्यक्षिकासह कथालेखन विभाग : २ वैचारिक लेखन • वैचारिक लेखन : संकल्पना व स्वरूप • वैचारिक लेखनाची पद्धत • वैचारिक लेखनाचे प्रकार • प्रात्यक्षिकासह वैचारिक लेखन विभाग : ३ शोधनिबंध व प्रकल्पलेखन (स्थूल परिचय)

नैतिक मूल्य राष्ट्रीय एकात्मता		• संशोधन : संकल्पना, स्वरूप, महत्त्व • संशोधनपर लेखनप्रकार परिचय १. शोधनिबंध – स्वरूप व पद्धती २. संशोधन प्रकल्प – स्वरूप व पद्धती ३. प्रबंधिका ४. प्रबंध • संशोधनपर लेखनाची पथ्ये व भाषा विभाग : ३ आंतरजालावरील (Internet) मराठी • आंतरजालावरील मराठीविषयक लेखनाचे स्वरूप • नोंदी लेखन, विश्वकोश, विकिपीडिया इ. • आंतरजालावरील मराठी संकेतस्थळांचा परिचय १. राज्य मराठी विकास संस्था २. महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडख ३. भाषा संचालनालय ४. मराठी भाषा विभाग, महाराष्ट्र शासन ५. मराठी साहित्य परिषद, पुणे ६. विश्वकोश मंडळ ७. इतर संकेतस्थळे–साहित्य अकादमी, नॅशनल बुक ट्रस्ट, भारतीय भाषा संस्थान म्हैसूर इ. • प्रात्यक्षिकासह आंतरजालावर मराठीविषयक लेखन **अभ्यासपत्रिका क्र. XI Discipline Specific Elective (DSE-E5)** **विद्याशाखीय विशेष निवड (DSE-E5) वाङ्मय प्रवाहाचे अध्ययन : मध्ययुगीन** **पाठ्यपुस्तक : दृष्टांतपाठ–निवडक दृष्टांत (संपादन)** **शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर** उद्दिष्टे : १. मध्ययुगीन महाराष्ट्र व महानुभाव पंथ यांचा परिचय करून घेणे. २. महानुभाव वाङ्मयाच्या प्रेरणा व स्वरूप समजून घेणे. ३. महानुभावीय ग्रंथकार केसोबास यांचा परिचय करून घेणे. ४. दृष्टांतपाठातील आशयस्वरूप व अभिव्यक्ती विशेष अभ्यासणे. ५. दृष्टांतपाठातील भाषिक वैभवाचा परिचय करून घेणे. विभाग : १ १) मध्ययुगीन महाराष्ट्र आणि महानुभावीय गद्याच्या प्रेरणा व स्वरूप २) महानुभाव गद्य ग्रंथकार केसोबास यांचा परिचय ३) दृष्टांतपाठाचे स्वरूप विभाग : २ दृष्टांतपाठातील आशयसूत्रे : १) सामाजिकता २) सांस्कृतिकता ३) प्रादेशिकता ४) पंथीय निष्ठा ५) तत्त्वज्ञान व मूल्यविचार विभाग : ३ दृष्टांतपाठातील अभिव्यक्ती विशेष : १) निवेदन/कथनशैली २) व्यक्तिचित्रणे ३) घटना, प्रसंगवर्णने ४)प्रतिमा व प्रतीके रचनाविशेष विभाग : ४ दृष्टांतपाठातील भाषावैभव : १) शब्दसौष्ठव २) अल्पाक्षरत्व ३) सुलभ रचनाविशेष ४) म्हणी,वाक्प्रचार,उखाणे ५) अलंकार वैभव ६) व्याकरणिक विशेष **सत्र–६ : Semister No. VI : अभ्यासपत्रिका क्र. XII** **Discipline Specific Elective (DSE-E126)** **विद्याशाखीय विशेष निवड (DSE-E126) साहित्यविचार** उद्दिष्टे : १. शब्दशक्तींचे आकलन करून घेणे.

श्री शिव-शाहू महाविद्यालय
मराठी विभाग

महिला सबलीकरण **स्त्री पुरुष समानता**		२. साहित्यातील रसाचे स्वरूप व रसप्रक्रिया समजून घेणे. ३. निर्मितीच्या आनंदाची मीमांसा करणे. ४. व्यवहार भाषा, शास्त्रभाषा आणि साहित्यभाषा यांतील भेद समजून घेणे. ५. साहित्यभाषेचे आकलन करून घेणे. ६. भाषेतील छंद व वृत्ते यांचा अभ्यास करणे. विभाग : १ शब्दशक्ती • शब्दशक्ती म्हणजे काय ? १) अभिधा–व्याखा, स्वरूप व प्रकार (योग, रूढी, योगरूढी) २) लक्षणा – व्याख्या, स्वरूप • लक्षणेस आवश्यक गोष्टी अ) मुख्यार्थबाध ब) मुख्यार्थ–लक्ष्यार्थ संबंध क) रूढी व प्रयोजन • लक्षणेचे महत्त्व ३) व्यंजना – व्याख्या, स्वरूप • व्यंजनेचे मुख्य दोन प्रकार अ) शाब्दी व्यंजना ब) आर्थी व्यंजना • व्यंजनेचे साहित्यातील महत्त्व विभाग : २ अ) रसविचार १) रस म्हणजे काय ? २) स्थायिभाव व रस ३) भरताचे रससूत्र ब) काव्यानंदमीमांसा १) काव्यानंदमीमांसा म्हणजे काय ? २) कवीचा आनंद i) क्रीडानंद ii) निर्मितीचा आनंद ii) आत्माविष्कारानंद ३) रसिकाचा आनंद i) ज्ञानानंद ii) जिज्ञासापूर्ती ii) पुन:प्रत्ययाचा आनंद ४) करुणरसानंद i) केवलानंदवाद ii) विरेचन (कॅथार्सिस) विभाग : ३ साहित्याची भाषा १) व्यवहारभाषा, शास्त्रभाषा व साहित्यभाषा : साम्यभेद २) साहित्याचे माध्यम भाषा ३) साहित्य भाषेचे सौंदर्य ४) साहित्य भाषेची विविधता विभाग : ४ छंद व वृत्ते अ) छंद – १) ओवी २) अभंग ३) मुक्तच्छंद ब) वृत्ते – १) भुजंगप्रयात २) वसंततिलका ३) दिंडी (व्याख्या, स्वरूप व उदाहरणे अपेक्षित) **अभ्यासपत्रिका क्र. XIII** **Discipline Specific Elective (DSE-E127)** **विद्याशाखीय विशेष निवड (DSE-E127) मराठी भाषा व भाषाविज्ञान** उद्दिष्टे : १. मराठी भाषेची वर्णव्यवस्था समजून घेणे. २. ध्वनी व अर्थपरिवर्तनाची कारणे व प्रकार यांची माहिती करून घेणे. ३. प्रमाणभाषेचे स्वरूप व विशेष अभ्यासणे. ४. बोलींचे स्वरूप व विशेष समजून घेणे. ५. मराठी भाषेबद्दलची विद्यार्थ्यांची आवड विकसित करणे. विभाग : १ मराठीची वर्णमाला • ध्वनी व वर्ण, मराठीची वर्णमाला, पारंपरिक स्वर व त्यांचे वर्गीकरण • स्वरांचे ध्वनिशास्त्रदृष्ट्या व उच्चारण स्थानानुसार विश्लेषण

पर्यावरण व प्रदूषण संवर्धन

- स्वरांचे प्रकार : ह्रस्व, दीर्घ, सिद्ध, साधित, सजातीय, विजातीय
- मराठीची स्वर संख्या (पारंपरिक व नवीन)
- मराठीतील व्यंजन विचार
- व्यंजनांचे प्रकार : १. स्पर्श व्यंजने २. कठोर व मृदू व्यंजने ३. अल्पप्राण व महाप्राण ४. अनुनासिके ५. तालव्य व्यंजने ६. अंतःस्थ व्यंजने ७. उष्म व्यंजने ८. संयुक्त व्यंजने ९. मृर्धन्य
- मराठीची व्यंजन संख्या (पारंपरिक व नवीन)
- मराठीची वर्ण संख्या निश्चितीकरण

विभाग : २ मराठीचे ध्वनिपरिवर्तन

- भाषेची उच्चारप्रक्रिया
- ध्वनिपरिवर्तन म्हणजे काय?
- व्याख्या आणि विशेष : निरपवाद, नियमित, अज्ञेय, सार्वत्रिक ध्वनिपरिवर्तन
- कारणे : जित – जेते संबंध, भिन्न भाषिक संबंध, आळस, अनुकरणाची अपूर्णता, वार्गेंद्रियातील दोष, श्रवणेंद्रियातील दोष, उच्चारशीघ्रता, अज्ञान, आघात, उच्चारसौकर्य, आहार, भौगोलिकता, वर्गसिद्धान्त, लोकभ्रम, सादृश्यता
- प्रकार : अंत्यस्वनलोप, एकस्वनीकरण, आद्यस्वनागम, मध्यस्वनागम, अंत्यस्वनागम, सान्निध परिणाम, समानस्वनलोप, विसदृशीकरण, घोषीकरण, अघोषीकरण, मात्राभेद, सदृशता, अतिशुद्धी, दुष्प्रयोग, स्वनविपर्यय
- ध्वनिपरिवर्तनाचा मराठी भाषेवरील परिणाम

विभाग : ३ मराठीचे अर्थपरिवर्तन

- अर्थपरिवर्तन म्हणजे काय ?
- व्याख्या आणि स्वरूप : अर्थ म्हणजे निर्देश, प्रतिमा, संकल्पना व विचार
- अर्थपरिवर्तनाची कारणे : साम्यतत्त्व, रूपक – लक्षणाजन्य शब्द, बदलते समाजजीवन, अशुभतापरिहार, ग्राम्यतापरिहार, अतिशयोक्ती, शब्दसिद्धी, अतिपरिचयातून सभ्यता, अत्यादरदर्शन, सांस्कृतिक आदान
- अर्थपरिवर्तनाचे प्रकार – अर्थविस्तार, अर्थसंकोच, अर्थप्रशस्ती, अर्थच्युती, अर्थापकर्ष, अर्थान्तर, अर्थभ्रंश, अर्थादेश, अर्थभेद, अर्थसार
- अर्थपरिवर्तनाचा मराठी भाषेवरील परिणाम

विभाग : ४ प्रमाण मराठी भाषा आणि तिच्या बोली

नैतिक मूल्य

- प्रमाण मराठी : संकल्पना, स्वरूप,
- विशेष बोली : संकल्पना, स्वरूप,
- मराठीच्या बोली : अहिराणी, वऱ्हाडी, चंदगडी, मालवणी या निवडक बोलींचे स्वरूप व विशेष

अभ्यासपत्रिका क्र. XIV Discipline Specific Elective (DSE-E128)
विद्याशाखीय विशेष निवड (DSE-E128)
मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास (इ.स.१५०० ते इ.स.१८००)
उद्दिष्टे :

१. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा कालिक अभ्यास करणे.
२. मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल परिचय करून घेणे.
३. पंडित कवी व त्यांची रचना यांचा परिचय करून घेणे.
४. बखर वाङ्मय आणि शाहिरी वाङ्मय यांचे स्वरूप, विशेष अभ्यासणे.
५. मध्ययुगीन मराठी गद्य, पद्य रचनेचे विशेष अभ्यासणे.

विभाग : १ इ. स. १५०० ते इ.स. १६००
एकनाथांची साहित्य संपदा
चतु:श्लोकी भागवत, एकनाथी भागवत, भावार्थ रामायण, गवळणी, भारुडे इत्यादी रचना

राष्ट्रीय एकात्मता

विभाग : २ इ. स. १६०० ते इ. स. १७०० (स्थूल कालखंड)
अ) तुकारामांची अभंगरचना
ब) रामदासांची ग्रंथरचना : करुणाष्टके, रामायणे, मनाचे श्लोक, दासबोध, स्फुट प्रकरण

विभाग : ३ इ. स. १६०० ते इ. स. १८०० (स्थूल कालखंड)
निवडक पंडित कवींच्या काव्याचा अभ्यास
१) मुक्तेश्वर २) वामन पंडित ३) रघुनाथ पंडित ४) श्रीधर ५) मोरोपंत

विभाग : ४ इ. स. १५०० ते इ.स. १८०० (स्थूल कालखंड)
अ) बखर वाङ्मय : शिवपूर्वकालीन बखरी, शिवकालीन बखरी, पेशवेकालीन बखरी–स्वरूप, विशेष
ब) शाहिरी वाङ्मय (लावणी व पोवाडा) १) अनंत फंदी २) परशराम ३) राम जोशी ४) प्रभाकर ५) होनाजी बाळा

महिला सबलीकरण

अभ्यासपत्रिका क्र. XV Discipline Specific Elective (DSE-E129)
विद्याशाखीय विशेष निवड (DSE-E129) मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी
पाठ्यपुस्तक : मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी (संपादन)
शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर
उद्दिष्टे :
१. प्रसारमाध्यमांतील अर्थार्जनाच्या संधी आणि भाषिक कौशल्ये यांचा परिचय करून घेणे.
२. स्पर्धा परीक्षांमध्ये मराठी भाषा विषयाचे महत्त्व समजून घेणे.
३. उद्योग व सेवा क्षेत्रात मराठी भाषेद्वारे अर्थार्जनप्राप्ती संदर्भात ज्ञान संपादन करणे.
४. मुद्रित शोधनाची पद्धत अभ्यासणे.

विभाग : १ प्रसारमाध्यमांतील अर्थार्जनाच्या संधी व भाषिक कौशल्ये

- मुद्रित माध्यमे (Print Media) १. संपादन २. स्तंभलेखन ३. जाहिरात लेखन ४. शब्दांकन (नावीण्यपूर्ण उपक्रम, व्यक्तींचे अनुभव व मानपत्र)
- आकाशवाणी १. निवेदन २. संहिता लेखन (कृषी, महिला व शैक्षणिक विषयक) ३. बातमी लेखन
- चित्रवाणी १. निवेदन २. संहिता लेखन (साहित्य, युवा व मनोरंजन विषयक) ३. बातमी लेखन

स्त्री पुरुष समानता

विभाग : २ उद्योग व सेवाक्षेत्रातील अर्थार्जनाच्या संधी व भाषिक कौशल्ये

- उद्योग व सेवाक्षेत्र आणि मराठी भाषा
- उद्योग व सेवाक्षेत्रातील अर्थार्जन संधी –१. विपणन (Marketing) साठी संवाद कौशल्ये २. ग्राहक सेवा केंद्र (Call Centers) ३. अनुवाद ४. मराठी टंकलेखन,

मराठी विभाग
श्री शिव-शाहू महाविद्यालय, सरुड, ता. शाहूवाडी

पर्यावरण व प्रदूषण संवर्धन		**युनिकोड व पीपीटी (Power Point Presentation) परिचय** विभाग : ३ मुद्रितशोधन १. मुद्रितशोधन : संकल्पना, स्वरूप, प्रकार व महत्त्व २. महाराष्ट्र शासनाचे प्रमाणलेखनविषयक १८ नियम, अपवाद, उदाहरणे, विरामचिन्हे ३. मुद्रित शोधनाची पद्धत : सांकेतिक खुणा, त्याचे स्पष्टीकरण, पहिले वाचन व पुढील मुद्रितशोधन, संगणकीय मुद्रितशोधन ४. मुद्रितशोधनाचे प्रात्यक्षिक कार्य :वर्तमानपत्र, नियतकालिक, ग्रंथ, छापील मजकूर, लेख इ विभाग : ४ स्पर्धा परीक्षांसाठी मराठी १. स्पर्धा परीक्षांचे स्वरूप : सरळसेवा, कम्बाईन, राज्यसेवा, संघ लोकसेवा आयोग २. स्पर्धा परीक्षांमधील मराठीचे स्वरूप : अभ्यासक्रम परिचय ३. स्पर्धा परीक्षेसाठी कौशल्ये : वाचन, नोट्स(टिपणे), लेखन, हस्ताक्षर, वेळेचेव्यवस्थापन, गटचर्चा, संदर्भ साहित्य ४. मुलाखतीची पूर्वतयारी व तंत्रे (मुलाखत कशी द्यावी) **अभ्यासपत्रिका क्र. XVI** **Discipline Specific Elective (DSE-E-130)** **विद्याशाखीय विशेष निवड (DSE-E-130) वाङ्मय प्रकाराचे अध्ययन : ललित गद्य (व्यक्तिचित्रे)पाठ्यपुस्तक : मुलखावेगळी माणसं (संपादन) शिवाजी विद्यापीठ प्रकाशन, कोल्हापूर** उद्दिष्टे : १. ललित गद्य वाङ्मयप्रकाराचे स्वरूप अभ्यासणे. २. व्यक्तिचित्र संकल्पना व स्वरूप समजून घेणे. ३. प्रवाहानुरूप मराठीतील व्यक्तिचित्रांचे स्वरूप अभ्यासणे. ४. 'मुलखावेगळी माणसं'मधील व्यक्तिविशेषांचे आकलन करून घेणे. ५. 'मुलखावेगळी माणसं'मधील शैक्षणिक,सामाजिक,सांस्कृतिक,राजकीय पर्यावरण आणि कौटुंबिक भावविश्व अभ्यासणे. ६. 'मुलखावेगळी माणसं'मधील ग्रामीण व उपेक्षितांच्या जीवनाचे आकलन करून घेणे. ७. 'मुलखावेगळी माणसं'मधील अभिव्यक्ती, निवेदनशैली व भाषाविशेष अभ्यासण
नैतिक मूल्य **राष्ट्रीय एकात्मता** **महिला सबलीकरण** **स्त्री पुरुष समानता** **पर्यावरण व प्रदूषण संवर्धन**		विभाग : १ ललित गद्य : संकल्पना व स्वरूप व्यक्तिचित्रे : संकल्पना, स्वरूप/वैशिष्ट्ये आणि वाटचाल व्यक्तिचित्र लेखनासाठी आवश्यक गुण विभाग : २ : १. रामा मैलकुली – व्यंकटेश माडगूळकर २. मृत्यूचे चुंबन घेणारा महाकवी – प्र. के. अत्रे ३. निळू मांग – अण्णाभाऊ साठे ४. मोरणी – विभावरी शिरूरकर विभाग : ३ : ५. जमीला जावद – हमीद दलवाई ६. यंकटअण्णा – व. वा. बोधे ७. दगडूमामा – उत्तम कांबळे ८. मुंबईचा चित्रकार – अरुण खोपकर विभाग : ४ : ९. हीरा – इंद्रजित भालेराव १०. बाबा मास्तर – दि. बा. पाटील ११. दादासाहेब वस्ताद – सयाजीराजे मोकाशी १२. डोकेवाला संशोधक : दादाजी रामजी खोब्रागडे – व्ही. एन. शिंदे

मराठी विभाग प्रमुख
श्री शिव-शाहू महाविद्यालय,
सरुड, ता. शाहूवाडी, जि. कोल्हापूर.

प्राचार्य
श्री शिव-शाहू महाविद्यालय,
सरुड, ता शाहूवाडी, जि. कोल्हापूर